

Liepos 9 d. įvyko minėjimas „Atminties kelias 1941 – 2021 m. Kalvarijoje“. Tai yra vienas iš Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti kartu su jos iniciatyva įsteigtais Tolerancijos ugdymo centrais bei kitais partneriais inicijuoto nacionalinio projekto „Atminties kelias 1941 – 2021“ renginių. Šie minėjimai – tai atminimo eisenos, kurios prasideda miestų centrinėse dalyse, kur anksčiau gyveno žydai, ir baigiasi Holokausto aukų masinių žudynių vietose. Kalvarijoje vykusį „Atminties kelią“ organizavo Tarptautinė komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti (toliau Tarptautinė komisija), Kalvarijos gimnazijos Tolerancijos ugdymo centras (KaGiTUC), asociacija „Skambėjimas“, Kalvarijos savivaldybės viešoji biblioteka ir krašto muziejus, Kalvarijos savivaldybės kultūros centras. Renginyje dalyvavo Tarptautinės komisijos pirmininkas, Seimo narys, Nepriklausomybės Akto signataras Emanuelis Zingeris, Tarptautinės komisijos sekretoriato vadovo pavaduotoja, švietimo programų koordinatorė Ingrida Vilkienė, Jungtinių Amerikos Valstijų ambasados Lietuvoje diplomatas Rennie Silva, Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės pirmininkė Faina Kukliansky, Kauno žydų bendruomenės vadovas Gercas Žakas ir bendruomenės atstovai, Kalvarijos savivaldybės meras Vincas Plikaitis, mero pavaduotojas Kęstutis Bagdaničius, administracijos direktorius Kęstas Spūdys, administracijos direktoriaus pavaduotojas Karolis Babeckas, Kalvarijos bendruomenės atstovai, svečiai iš įvairių Lietuvos kampelių.

Liepos 9 diena minėjimui Kalvarijoje pasirinkta neatsitiktinai. 1941 m. birželio 22 d. nacistinei Vokietijai užėmus Kalvariją, nespėjus atsigauti nuo prieš savaitę vykdytų sovietinių represijų, miesto ir apylinkių gyventojams jų kurtas pasaulis galutinai ėmė slysti iš po kojų. Liepos 1 dieną Lietuvos policija paskelbė įsakymą, kuriuo reikalaujama, kad visi žydai nešiotų geltonas žvaigždes. 1941 m. liepos pradžioje Suvalkų pasienio policijos komisariatas ir lietuvių policininkai sulaikė apie 300 asmenų iš Kalvarijos. Šio komisariato viršininkas komisaras Macholl žinojo apie SS sturmbannführerio Hanso Joachimo Böhmes vadovaujamo Tilžės operatyvinio būrio „valymo“ veiksmus. Sulaikytieji, vyrai, moterys ir vaikai, buvo laikomi, tardomi Zdrajevičiaus viešbutyje, esančiame miesto centre. Apie 100 žydų, lietuvių, inteligentų, socialistinių pažiūrų asmenų po kelių dienų sulaikymo sunkvežimiais nugabenti į Smalininkų kaimą greta Orijos ežero, kur sušaudyti ir palaidoti. Likę Kalvarijos žydai, kurių buvo apie 1000 asmenų, 1941 m. rugpjūčio 30 d. išvaryti į Marijampolę. Šešupės slėnyje kartu su Marijampolės, Vilkaviškio, Prienų, Balbieriškio, Liudvinavo ir kt. žydais rugsėjo 1 d. buvo nužudyti.

Kalvarijos sinagogų komplekse Holokausto pradžios 80 metinių minėjimą pradėjo Kalvarijos gimnazijos IV kl. mokinės, kurias ruošė lietuvių kalbos mokytoja metodininkė Vida Brogytė. Dingusios žydų bendruomenės atminties minėjimą tęsė choras „Sonantem“, vadovaujamas Ausmos Sakalauskaitės, kuris kartu su akordeonistu Laimonu Salijumi pirmą kartą atliko asociacijos „Skambėjimas“ chorams išleistas „Jobo knygos“ kūrinis „Jobo giesmė“ ir „Juk yra kasyklų sidabro“

(kompozitorius Gabriėlius Simas Sapiega, tekstas iš Šventojo Rašto Jobo knygos) bei tradicinę giesmę hebrajų kalba „Avinu, Malkeinu – Mano tėve, mano Karaliau“ (muzika Max Janovsky, solistė Rimantė Ramanauskaitė). Skambėjo ir akordeonisto Laimono Salijaus solo kūrinys. Po trumpo susikaupimo sinagogų komplekse pamatyti, išgirsti ir pajauti sunaikintą Kalvarijos bendruomenę minėjimo dalyviai rikiavosi „Atminties keliui“ Laisvės gatve, kurioje 80 proc. tarpukariu ten veikusių verslų ir įstaigų priklausė žydams. Taikių gyventojų 80 m. žudynių atminimo eiseną pasiekė memorialą prie Orijos ežero. Minėjimo dalyviai jau lipdami į memorialą išgirdo tarsi aidą iš praeities aukų vardus ir pavardes, nešėsi akmenėlius su jų vardais. Memoriale žodį tarė Tarptautinės komisijos pirmininkas, Seimo narys, Nepriklausomybės Akto signataras Emanuelis Zingeris, Jungtinių Amerikos Valstijų ambasados Lietuvoje diplomatas Rennie Silva, Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės Faina Kukliansky, Kalvarijos savivaldybės meras Vincas Plikaitis. Susikaupimo ir rimties akimirka prisimenant totalitarinių režimų aukas buvo padėti akmenėliai. Po susikaupimo ir rimties Kalvarijos krašto muziejuje vyko A. Bubnio knygos „Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 metais“ pristatymas bei svečių pažintis su Kalvarijos istorija, jos įprasminimu.

Dėkojame Kalvarijos seniūnijai, Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kalvarijos policijos komisariato pareigūnams ir MAATC už pagalbą ruošiantis minėjimui bei užtikrinant dalyvių saugumą, o „Gėlės tarp eilučių“ už nostalgiską vasaros dvelksmą puokštėje, puošusioje muziejaus erdvę bei JST, Liepai Jankauskaitei už įamžintas akimirkas.